

روضه‌های مصور نخل‌ها

آشنایی با آیین سنتی «نخل‌بندی» با قدمت ۷۰۰ ساله

در مهریز یزد به‌همراه گفت‌وگو با فردی که

نسل اندر نسل برای سیاه‌پوش کردن، آینه‌بندان

و تزئینش پای کار بوده است

مجید حسین زاده | روزنامه‌نگار

پرونده

حماسه‌سراسر شور و ایثار امام‌حسین(ع) و یاران گران قدرشان، امروزه حتی با گذشت بیش از هزار سال از آن واقعه، هنوز هم عاشقان حق و حقیقت را در سراسر جهان در دهه‌اول محرم به تکاپومی اندازد. مردم در مهریز یزد هر ساله بااهتمام به یکی از قدیمی ترین آیین‌های عزاداری به پای‌می‌خیزند تا یاداین حماسه‌عظیم را بر یادارند و به سوگواری در غم شهادت اباعبدا... الحسین(ع) بپردازند. اهالی مهریز در استان یزد همه‌ساله در آستانه‌فرار سیدن محرم حسینی در حسینیه‌باغ‌بهار این شهر جمع می‌شوند و نخل را که نماد تابوت سالار شهیدان است، سیاه پوش، آینه‌بندان و تزئین می‌کنند و برای ۲ ماه عزاداری در محرم و صفر آماده می‌شوند. در این آیین معنوی بر اساس یک سنت ارزشمند، مردم با حضور در حسینیه‌باغ بهار که قدمتی بیش از ۵۰۰ سال دارد، با چاووشی خوانی و ذکر مصایب اهل بیت عصمت و طهارت(ع) و امام حسین(ع) به بستن نخل با آینه و پارچه‌های مخصوص اقدام می‌کنند. در این برنامه‌ارزشی که همواره مورد استقبال مردم و به‌خصوص نوجوانان و جوانان مهریزی است، جمعی از بزرگان و ریش‌سفیدان، معتمدان و سادات محله در حالی که چاووشی خوانی می‌کنند، نخل را که نماد تابوت مطهر امام حسین(ع) است، با پارچه‌های سبز، سیاه، بیرق‌ها و آینه تزئین می‌کنند. در خور ذکر است که در هر خطه‌ای، معنی آیین‌ها و نمادهای عزاداری برای امام حسین(ع) شکل گرفته که بر اساس فرهنگ و تمدن مردم آن جابوده است. در پرونده امروز زندگی‌سلام از آداب و رسوم این آیین سنتی خواهیم گفت و با فردی صحبت خواهیم کرد که نسل اندر نسل، عاشقانه پای این آیین سنتی بوده است.

اتاقکی چوبی و حجیم در مراسم روضه‌خوانی

آن چه در مراسم و آیین «نخل‌بندی» با عنوان نخل از آن یاد می‌شود، اتاقکی چوبی و حجیم است به شکل مکعب مستطیل که بامی شیروانی مانند دارد و در لغت نامه دهخدا چنین تعریفی برای آن آمده است: «نخل، حجله‌مانندی است که از چوب می‌سازند و با انواع شال‌های ایرشمین رنگارنگ و پارچه‌های قیمتی و آینه

و چراغ و... آرایش می‌دهند و به گل و

سبزه می‌آرایند و در روز عاشورا آن را به

محلی می‌برند که مراسم روضه‌خوانی

برپاست. بزرگی و سنگینی این نخل‌ها

گاهی چنان است که چند صد نفر

مرد قوی باید آن را از زمین بردارند و

بر دوش گیرند و حمل کنند.» در باره

آیین سنتی نخل‌بندی در مهریز یزد

باید بدانید نخل که در اصطلاح محلی

مردم مهریز به آن «نقل» گویند، به

صورت‌نمادین همان حکم‌تابوت‌پیکر

امام حسین(ع) را دارد که با چوب و

به صورت مشبک با استفاده از آینه و

پارچه‌های مختلف سیاه، سبز و قرمز

تزئین می‌شود. آیین نخل‌بندی در

چرا نامش نخل است؟

همه ما با شنیدن نام نخل به یاد درختان خرما می‌افتیم

و می‌دانیم که این واژه به معنای همان درخت خرماست

اما این که چرا نخل عزاداری‌ها به این نام خوانده

می‌شود، دلیل مشخصی ندارد. برخی مهم‌ترین علت

رواج این نام را روایات و اعتقادات مردم می‌دانند که

بر اساس آن‌ها، پیکر مقدس امام حسین(ع) بر روی

شاخه‌های درخت خرما، قرار داده شده و به محل دفن

رسیده است. نخل هیچ شباهتی به درخت خرما ندارد

و تا به حال هم نخلی به شکل درخت خرما دیده نشده

است اما برخی دیگر بر این باورند که در گذشته، نخل را

نمادهای به‌کار رفته در نخل‌های عزاداری

هر کدام از عناصر به کار برده شده در نخل بر اساس

باورهایی شکل گرفته که ریشه در عقاید مردم محلی

دارد. همچنین نشان از حادثه‌ای خاص در کربلا دارند

یا به شخص خاصی در این حماسه اشاره می‌کنند. این

نمادها عبارتند از:

● چوب نخل به عنوان پیکر سیدالشهدا(ع)

● پوشش سیاه به عنوان اعلام سوگواری و ماتم

● شمشیر و نیزه به نشانه تیر و نیزه

● های وارد شده بر بدن امام حسین(ع)

● تصویر و نشان سرو روی نخل به

نشانه قامت حضرت علی اکبر(ع)

● آینه به عنوان نور و وجود امام

حسین(ع)

● غلم‌های بسته شده بر نخل برای

اشاره به ابوالفضل العباس(ع)

● پارچه‌های زینتی نخل به نشانه

حجله قاسم بن حسن(ع)

● رنگ‌های روی نخل به عنوان رنگ

ZENDEGI - SALAM

ضمیمه روزنامه خراسان

سه شنبه ● ۳ مرداد ۱۴۰۲
۷ محرم ۱۴۴۵ ● ۲۵ جولای ۲۰۲۳

شماره ۲۱۴۶۹

۲۴۸۹

این نخل‌ها، اولین چراغ محرم را در شهر روشن می‌کنند

گفت‌وگو با «سید مهدی بنی فاطمه» که نسل اندر نسل و با زچگی هر ساله در آیین سنتی نخل‌بندی مهریز حضور داشته است

«سید مهدی بنی فاطمه، متولد ۱۳۵۹ هجستم. بابای پدر یزرگم، پدر یزرگم، پدر و خودم در آیین سنتی نخل‌بندی کار کردیم. نسل اندر نسل، توفیق این را داشتیم که قد می‌در راه عزای حسینی برداریم و پای این کار بودیم.» او درباره این آیین که چند روز پیش در مهریز انجام شده است، می‌گوید: «از روز جمعه قبل از شروع ماه محرم که نخل‌بندی انجام شد، حال و هوای عزو ماتم حسینی همه شهر را فراگرفت. این نخل‌بندی، به قول قدیمی‌های این جا، اولین چراغ محرم را در شهر روشن می‌کند. این نخل هر سال آذین‌بندی می‌شود و محرم که شد، دور آن جمع می‌شویم و به اصطلاح محلی‌ها جوش زده می‌شود؛ معنای آن می‌شود، همان عزاداری و سینه‌زنی.»

زیر و بلندش می‌کنند. یک دور در حسینیه می‌چرخند و مردم در جلو و عقب این نخل، عزاداری می‌کنند. دور اول که تمام شد، یک روضه خوانده می‌شود دوباره یا علی(ع) می‌گویند و برای بار دوم و آخر، یک بار دیگر این نخل را در حسینیه می‌چرخانند و بر سر و سینه به یاد امام حسین(ع) و مظلومیت ایشان می‌زنند.»

این آیین حداقل ۷۰۰ سال قدمت دارد

«نخلی که در این مراسم سیاه‌پوش می‌شود، سال‌ها پیش ساخته شده و هر سال، فقط تعمیرات و نگهداری آن را انجام می‌دهیم.» او با این مقدمه می‌افزاید: «بادستگاه کمپر سور، خاک‌ها را می‌گیریم، جایی را که خراب یا شکسته است، تعمیر می‌کنیم؛ روغن کاری می‌کنیم؛ بیج‌هایش را سفت می‌کنیم؛ آن را تمیز می‌کنیم و... در باره قدمت نخل فعلی که سیاه‌پوش می‌کنیم، نمی‌دانم ولی خیلی زیاد است. حداقل از سن من بیشتر است چون از بچگی من بوده است. اما این آیین سنتی نخل‌بندی حداقل ۴۰۰ یا ۵۰۰ سال تا حتی ۷۰۰ سال قدمت دارد. این حسینیه باغ بهار هم که مراسم در آن برگزار می‌شود، ۵۰۰ سال است که تاسیس شده است.»

از همه‌جای کشور در روز عاشورا به این جامی آیند

«بنی فاطمه» که تقریباً ۳۰ سال است در آیین سنتی تزئین نخل مهریز شرکت می‌کند، می‌گوید: «روز آخر مراسم ما هم مربوط به سیزدهم محرم است که اسرا می‌آیند، خطبه سجاده خوانده می‌شود، همه سینه می‌زنند و عزاداری می‌کنند و نخل را دو مرتبه دور حسینیه می‌چرخانند. بعد از سیزدهم محرم، این‌ها جمع می‌شود و آینه‌ها را در انبار حسینیه قرار می‌دهیم. این را هم بگویم که برای مراسم روز عاشورا، هر فردی که متولد مهریز است و از این جا به شهر دیگری رفته، روزهای آخر محرم برای عزاداری خودش را به این‌جا می‌رساند. از شهرهای دیگر هم هر ساله مردم کارهای شان را تعطیل می‌کنند تا به این سجادیه خوانده می‌شود، همه سینه می‌زنند و عزاداری می‌کنند و نخل را دو مرتبه دور حسینیه می‌چرخانند. بعد از سیزدهم محرم، این‌ها جمع می‌شود و آینه‌ها را در انبار حسینیه قرار می‌دهیم. این را هم بگویم که برای مراسم روز عاشورا، هر فردی که متولد مهریز است و از این جا به شهر دیگری رفته، روزهای آخر محرم برای عزاداری خودش را به این‌جا می‌رساند. از شهرهای دیگر هم هر ساله مردم کارهای شان را تعطیل می‌کنند تا به این سجادیه باشند و خودشان را برای نخل‌بندی برسانند. تقریباً از همه شهرها مهمان داریم که به این حسینیه برای تماشای مراسم می‌آیند.»

عاشق می‌آیند تا علم عزای حسینی روی زمین نماند.»

آینه‌ها با نخ به شبکه‌های نخل بسته می‌شود

او درباره مراحل پایانی تزئین و سیاه‌پوش کردن این نخل می‌گوید: «همان‌طور که گفتیم در ابتدا دو طرف اصلی و بزرگ آن را با آینه تزئین می‌کنیم. سپس بالای آن را سرو می‌گذاریم. روی پرچم‌های احسین(ع) به رنگ قرمز نوشته شده و نام مبارک حضرت ابوالفضل به رنگ سبز، کوچک‌تر و پایین‌تر از نام امام حسین(ع) به خاطر احترام به امام معصوم، قرار می‌گیرد. دور نخل هم با پارچه‌های مشکی بسته می‌شود. تمام آینه‌ها با نخ به شبکه‌های نخل بسته و جاهای خالی، در روز عاشورا و تاسوعا، شمشاد گذاشته می‌شود.»

روز عاشورا، این نخل را ۲ بار در حسینیه می‌چرخانیم

از «بنی فاطمه» درباره نقش این نخل سیاه‌پوش در مراسم عزاداری دهه اول محرم می‌پرسم که می‌گوید: «در مراسم عزاداری دهه اول محرم که در این حسینیه شروع می‌شود، نخل را وسط صحن قرار می‌دهیم و سوگواران سید و سالار شهیدان دور این نخل، حلقه و سینه می‌زنند و سوگواری می‌کنند. اشعاری هم درباره امام حسین(ع) و مظلومیت ایشان و واقعه عاشورا خوانده می‌شود. این برنامه هر روز انجام می‌شود تا به روز عاشورا می‌رسیم. در روز عاشورا، این نخل را بلند می‌کنند با این مضمون که دارند تابوت امام حسین(ع) را تشییع می‌کنند؛ تقریباً ۱۵۰ نفر می‌روند

همه تزئینات نخل مهریز، نمادین است

او درباره جزئیات کمتر گفته شده این نخل و آذین‌بندی آن می‌گوید: «این نخل و آذین‌بندی آن، حرف‌های زیادی در دل خودش دارد و به عبارت دیگر، یک جور روضه‌مصور است. مثلاً این نخلی که ما در مهریز داریم، شبکه‌بندی و سوراخ‌سوراخ است. این‌ها به معنای همان تیرهایی است که بر پیکر مبارک امام حسین(ع) وارد شده است. یک طرف این نخل، پرچمی نصب می‌شود که روی آن نوشته «یا حسین علیه السلام» و طرف دیگر، «یا ابوالفضل(ع)». بالای آن سرو بسته می‌شود که نماد قامت حضرت علی اکبر(ع) است. دور این نخل اگر دقت کنید، شبیه تیر است. یعنی این نخل، نمادی است که تیر باران شده. منظورم همان ردیف‌های چوب است که شبیه تیر می‌بینید و دور این نخل قرار گرفته است.»

آذین‌بندی از ۵ صبح جمعه قبل از محرم شروع می‌شود

از او درباره زمان اجرای این مراسم و سیاه‌پوش کردن نخل می‌پرسم که می‌گوید: «طبق رسم مهریزی‌ها، هر ساله ما در آخرین جمعه قبل از محرم در این حسینیه دور هم جمع می‌شویم و این نخل را آذین‌بندی می‌کنیم. رسم‌مان بر این است چون جمعه‌ها مردم فرصت بیشتری دارند، در این روز این کارها انجام شود. از ساعت ۵ صبح نخل‌بندی شروع و معمولاً تا ظهر تمام می‌شود. صبحانه و ناهار این آیین هم بانی دارد و معمولاً در خود حسینیه طبخ و بین افرادی که آن جا حاضر هستند به عنوان تبرکی، توزیع می‌شود.»

نوجوان‌ها و جوان‌ها بیشتر از بقیه برای نخل‌بندی می‌آیند

به «بنی فاطمه» می‌گویم بر اساس تصاویر منتشر شده از این آیین سنتی، نوجوانان و جوانان زیادی در آن جا برای کمک حاضر می‌شوند که می‌گوید: «دقیقاً همین‌طور است که شما می‌گویید. چون آیین نخل‌بندی به جوان‌هایی نیاز دارد که از نردبان بالا بروند، نخل را تمیز کنند، آینه‌ها و پرچم‌ها را نصب کنند و... سنت‌مان بر این است که بزرگ‌ترها و ریش‌سفیدها می‌آیند تا این جابیشتر مدیریت و نظارت کنند و به نوجوانان و جوانان یاد می‌دهند تا بروند و نخل‌بندی را انجام دهند. هر ساله نوجوانان و جوانان